

**CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)**

**ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1995

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

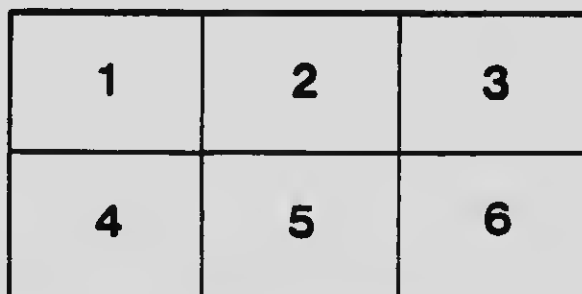
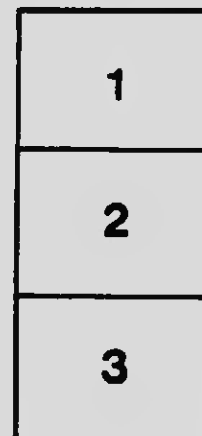
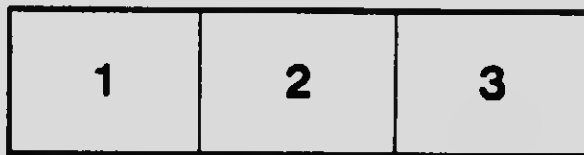
National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol \rightarrow (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

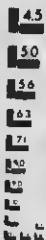
Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole \rightarrow signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

5.0

5.6

6.3

7.1

8.0

9.0

10

11.2

12.5

14.3

16

18

20

22.5

25

28

31.5

36

40

45

50

56

63

71

80

90

100

112

125

143

160

180

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Ілюстрована Шевченківська Бібліотека
№ 24.

ЗБІРНИК ДРІБНИХ ВІРШІВ
про
Україну та Козацтво.

З 4 малюнками і портретом.

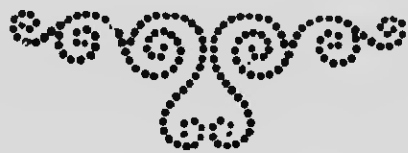

Накладом „Канадійского Фармера“
852 MAIN STREET, WINNIPEG, CANADA

Ілюстрована Шевченківська Вібліотека
№ 24.

ЗБІРНИК ДРІБНИХ ВІРШІВ
про
Україну та Козацтво.

— 0 —
З 4 малюнками і портретом.

Накладом „Канадійского Фармера.”
852 Main Street, Winnipeg, Canada

PG3948

S5

A17

1910

P***

M. Webb 1872

Тече вода в синє море,
Та не витікає;
Шука козак свою долю,
А долі немає.
Пішов козак сьвіт за очи,
Грає синє море, —
Грає серце козацькеє,
А думка говорить:

»Куди ти йдеш, не спитає ніхто?
На кого покинув
Батька, неньку старенькую,
Молоду дівчину?
На чужині не ті люди,
Тяжко з ними жити;
Ні з ким буде поплакати,
Ні поговорити».

Сидить козак на тім боці, —
Грає синє море.
Дунав: доля зострінеть ся, —
Сліткало ся горе.
А журавлі летять собі
До дому ключами.
Плаче козак — шляхи биті
Заросли тернами.

(1838)
Петербург.

. **—*—**

ДО ОСНОВЯНЕНКА

Бють пороги; місяць сходить,
Як і перше сходив.
Нема Січи, пропав і той,
Хто всім верховодив.
Нема Січи! Очерети
У Дніпра питають:
»Де-то наші діти ділись?
Де вони гуляють?«
Чайка скиглить літаючи,
Мов за дітьми плаче;
Сонце гріє, вітер віє
На степу козачім.

На тім степу скрізь могили
Стоять та сумують;
Питають ся у буйного:
»Де наші панують?
Де панують, бенкетують?
Де ви забарились?
Верніте ся! Дивіте ся:
Жита похилились,
Де пасли ся ваші коні;
Де тирса шуміла,
Де кров Ляха, Татарина
Морем червоніла.
Верніте ся!...«

—»Не вернуть ся!«

Загуло, сказало
Синє море: »не вернуть ся,
На віки пропали!«
Гі! правда, море, правда, синє:
Такая їх доля!
Не вернуть ся сподівані,
Не вернеть ся воля;
Не вернеть ся-козаччина,
Не встануть гетьмани,
Не покриють Україну
Червоні жупани.
Обідрана, сиротою
Понад Дніпром плаче;

Бють пороги; місяць сходить...

Тяжко-важко сиротині,
А ніхто не бачить,
Тільки ворог, що сьмієть ся.
Сьмій ся, лютий враже,
Та не дуже, бо все гиє,
Слава не поляже;
Не поляже а роскаже,
Що діялось в сьвіті,
Чия правда, чия кривда.
І чий ми діти,
Наша дума, наша пісія
Не вмере, не загине...
От де, люди, наша слава,
Слава України !
Без золота, без камею,
Без хитрої мови,
А голоси та правдива.
Як Господа слово.

Чи так, батьку-отамане?
Чи правду співаю?
Ех, як-би то!... Та що й казать,
Кебети не маю.
А до того Московщині
Кругом чужі люди.
»Не потурай!« може скажеш;
Та що з того буде?
Насьміють ся на псалом той,
Що вильлю сльозами;
Насьміють ся! — Тяжко, батьку
Жити з ворогами!
Поборов ся-б з Москалями,
Як-би малось сили;
Заспівав-би; — був голосок,
Та позички з'їли.
Оттаке-то лихо тяжке.
Батьку ти мій, друже!
Блужу в снігах та сам собі:
»Ой не шуми, луже!«
Не втну більше. А ти, батьку,

Як сам здоров знаеш,
Тебе люди поважають,
Добрий голос маеш.
Співай-же їм, мій голубе,
Про Січ, про могили,
Коли яку насипали,
Кого положили;
Про старину, про те диво,
Що було, минуло...
Утни батьку! щоб нехотя
На весь світ почули:
Що діялось в Україні,
За що погібала,
За що слава козацькая
На всім світі стала!
Утни, батьку, орле сизий!
Нехай я заплачу,
Нехай свою Україну
Я ще раз побачу;
Нехай ще раз послухаю,
Як те море грає,
Як дівчина під вербою
»Гриця« заспіває;
Нехай ще раз усміхнеться
Серце на чужині,
Поки ляжу в чужу землю,
В чужій домовині!

(1839).
Петербург.

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
На що стали на папері
Сумними рядами?
Чом вас вітер не розвіє
В степу, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як свою дитину?

Бо вас лихо на сьвіт на сьміх породило,
Поливали сльози, чом не затопили...
Не внесли в море, не розмилн в полі?
Не питали-б люди, що в меєє болить,
Не питали-б, за що проклинаю долю,
Чого нужу сьвітом. »Нічого робить!«
Не сказали-б на сьміх.

Квітн. мої, діти!

На що вас кохав я, на що доглядав?
Чи заплаче серце однo на сїм сьвіті,
Як я з вами плакав? Може і вгадав.

Може найдець ся дївоче
Серце, карі очи,
Що заплачуть на сї думн;
Я більше не хочу
Одну сльозу з очей карих,
І — пан над панами!
Думи мої, думи мої,
Лнхо менї з вами!

За карії оченята,
За чорнії брови
Серце рвало ся, сьміялось..
Виливало мову;
Виливало, як уміло,
За темнії ночи,
За вишневий сад зелений,
За ласки дївочі.
За степи та за могилн,
Що на Україні.
Серце мліло, не хотїло
Співать на чужині.
Не хотїлось в снігу, в лісі:
Козацьку громаду
З булавами, з бунчуками
Збирать на пораду.
Нехай душі козацькі
В Україні вітають:

Там широко, там весело
Од краю до краю.
Як та воля, що минулась,
Дніпр широкий — море,
Степ і степ, ревуть пороги,
І могили — гори.
Там родилась, гарцювала
Козацькая воля,
Там шляхтою, Татарами
Засівала поле;
Засівала трупом поле,
Поки не остило...
Лягла спочить; а тим часом
Виросла могила,
А над нею Орел чорний
Сторожем літає,
І про неї добрим людям
Кобзарі співають.
Все співають, як діялось,
Сліпі небораки —
Бо дотепні. А я, а я
Тільки вмю плакати,
Тільки сльози за Україну,
А слова немає...
А за лихо — та цур йому!
Хто його не знає?!
А надто той, що дивить ся
На людей душою —
Пекло йому на сім сьвітї,
А на тім...

Журбою

Не накличу собі д лї,
Коли так не маю.
Нехай злидні живуть три дкї,
Я їх заховаю.
Заховаю змію люту
Коло свого серця,
Щоб вороги не бачили.
Як лихо сьмієть ся.

Нехай думқа як той ворон.
Літає та краче,
А серденько соловейком
Щебече та плаче
Нншком: люди не побачуть,
То й не засьміють ся...
Не втирайте-ж мої сльози,
Нехай собі льють ся,
Чуже поле полнвають
Що дия і що ночі,
Покн попн не засиплють
Чужим піском очи,
Оттаке-то! А що робнтъ?
Журба не поможе.
Хто-ж снроті завидує,
Карай того, Боже!

Думн мої, думи мої,
Квіти мої, дітн!
Внростав вас, доглядав вас,
Де-ж мені вас дітн?
В Україну ідіть, діти,
В нашу Україну,
Попід тинью сиротами,
А я — тут загину.
Там найдете щнре серце
І слово ласкаве,
Там найдете щнру правду,
А ще може й славу..

Привітай-же, моя ненько,
Моя Україно,
Моїх діток нерозумних,
Як свою днтину!

(1839)
Петербург.

Н. МАРКЕВИЧУ.

Бандурнсте, орле снзий!
Добре тобі, брате:
Маєш крила, маєш снлу,
Є колн літатн!
Тепер летиш в Україну,
Тебе вглядають;
Полетів би за тобою,
Та хто привітає?
Я й тут чужий, одинокий,
І на Україні
Я сирота, мій голубе,
Як і на чужні.
Чого-ж серце беть ся, рветь ся?
Я там однокнй!..
Одинокнй!... А Вкраїна?
А степн широкі?!
Там пові буйнесенький,
Як брат заговорнтъ;
Там в широкім полі воля;
Там снніє море,
Виграває, хвалнтъ Бога,
Тугу розганяє;
Там могнлн з буйним вітром.
В степу розмовляють.
Розмовляють, сумуючи;
Оттака їх мова:
»Було колнсь, минуло ся
Не вернетъ ся знову!«
Полетів би я послухав,
Заплакав бн з нимн...
Та ба! доля приборкала
Між людьмн чужнми.

1840. 9-V.
Петербург.

РОЗРИТА МОГИЛА.

Сьвіте тихий, краю милий,
Моя Україно!
За-що тебе сплюндровано,
За-що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?
— »Молилась я, турбувалась,
День і ніч не спала,
Моїх діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добрі діти, —
Панувала і я колись
На широкім сьвіті,
Панувала! О Богдане,
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Вкраїну,
Що колишучи співала
Про свою недолю,
Що співаючи ридала,
Виглядала волю!...
Ой Богдане, Богданочку!
Як-би була знала,
У колиці б задушила,
Під серцем приспала!
Степи мої запродані
Жидові, Німоті;
Сини мої на чужині,
На чужій роботі;
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
А могили мої милі
Москаль розриває.
Нехай рие, розкопує,
Не своє шукає;
А тим часом перевертні
Нехай підрастають,

Та допоможуть Москалеві
Господарювати,
І з матери полатану
Сорочку здіймати!...»

На четверо розкопана,
Розрита могила.
Чого вони там шукали?
Що там схоронили
Старі батьки? — Ех як-би то,
Як-би то знайти те,
Що там поховали,
Не плакали б діти,
Мати б не ридала.

Березань, 9. X. 1843.

ЧИГИРИН.

(м. с. Щелкину).

Чигрине, Чигрине!
Все на сьвітї гине,
І сьвятая твоя слава,
Як пилина, лине
За вітрами холодними,
В хмарі пропадає.
Над землею летять літа,
Дніпро висихає,
Розсипають ся могили,
Високі могили,
Твоя слава; і про тебе,
Старче малосилий,
Ніхто й слова не промовить,
Ніхто й не покаже,
Де ти стояв, чого стояв,
І на сьміх не скаже!
За-що ж боролись ми з Ляхами?
За-що ми різались з ордами?
За-що скородили списами
Московські ребра? Засївали,

І рудою поливали,
І шаблями скородили,
Що-ж на ниві уродило?
Уродила рута, рута,
Волі нашої отрута.

А я, юродивий, на твоїх руїнах
Марно сльози трачу. Заснула Україна,
Буряном укрилась, цвільлю зацвіла,
В калюжі, в болоті серце прогноїла
І в дупло холодне гадюк напустила
А дітям надію в степу оддала.

А надію
Вітер по полю розвіяв,
Хвиля морем рознесла.
Нехай же вітер все розносить
На неокраїнім крилі.
Нехай же серце плаче, просить
Святої правди на землі!

Чигрине, Чигрине,
Мій друже єдиний!
Проспав і еси степи, ліси
І всю Україну!
Спи ж, повитий жидовою,
Поки сонце встане,
Поки тії недолітки
Поростуть — гетьмани.

Помолившись, і я б заснув...
Так думи прокляті
Рвуть ся душу запалити,
Серце розірвати.
Не рвіть, думи, не паліте!
Може верну знову
Мою правду безталанну,
Мое тихе слово.
Може викую я з його
До старого плуга
Новий леміш і чересло,
І в тяжкі упруги

Може з'орю переліг той,
А на перелозі
Я посію мої сльози,
Мої ширі сльози.
Може зійдуть і виростуть
Ножі обоюдні,
Розпанахають погане,
Гниле серце, трудне,
І вицідять сукровату,
І нальлють живої
Козацької тії крові,
Чистої, сьвятої.
Може, може... а між тими,
Між ножами рута
І барвінок розіветь-ся,
І слово забуте,
Мое слово тихе, сумне,
Богобоязливе
Згадаеть-ся, і дівоче
Серце боязливе
Стрепенеть-ся, як рибонька.
І мене згадає...
Слово мое, сльози мої,
Раю ти мій, раю!

Спи, Чигрине! Нехай гинуть
У ворога діти!
Спи, гетьманс, поки встане
Правда на сїм сьвіті!

Москва, 19. II. 1844.

**ДО МЕРТВИХ І ЖИВИХ І НЕНАРОЖДЕНИХ
ЗЕМЛЯКІВ МОЇХ,**

в Україні і не в Україні сухих, мое дружнее посланіє.

I.

І сьвітає, і смеркає,
День Божий минає,
І знову люд потомлений

І все спочиває.
Тільки я, мов окаяниий,
І день і ніч плачу
На розпуттях велелюдних,
А ніхто не бачить,
І не бачить, і не знає;
Оглухли, не чують,
І ганами міняють ся,
Правдою торгують,
І Господа зневажають, —
Людей запрягають
В тяжкі ярма, орють лихо,
Лихом засівають...
А що вродить? Побачите,
Які будуть жнива!

Схаменіть ся, недолюдки,
Діти юродиві!
Подивіть ся на рай тихий,
На свою Україну;
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну!
Розкуйте ся, братайте ся,
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі...
В своїй хаті — своя й правда,
І сила, і воля!

Нема на світі України,
Немає другого Дніпра;
А ви прете ся на чужину
Шукати доброго добра,
Добра сьвятого, волі, волі,
Братерства братнього... Найшли,
Несли, несли з чужого поля,
І в Україну принесли
Великих слів велику силу,
Та й більш нічого... Кричите,
Що Бог создав вас не на те,

Щоб ви неправді поклонялись:
А хилитесь, як і хиялись,
І зиову шкуру дерете
З брагів незричих, гречкосіїв,
І соиця правди дозрівать
В німецькі землі, у чужії,
Прете ся зиову. Як-би взять
І всю мізерію з собою,
Дідами крадене добро,
Тогді б зостав ся сиротою
З сьвятими горами Диіпро!

Ох, як-би то сталось, щоб ви не вертались,
Щоб там і здихали, де ви поросли!
Не плакали б діти, мати б не ридала;
Не чули б у Бога вашої хули;
І соице не гріло б смердячого гиюю
На чистій, широкій, та вольній землі;
І люде не знали б, що ви за орли,
І не покивали б на вас головою...

Схамейіть ся! будьте люде,
Бо лихо вам буде:
Розкують ся незабаром
Заковаіі люде;
Настає суд, заговорять
І Диіпро і гори,
І потече сто ріками
Кров у синє море
Дітей ваших; і не буде
Кому помагати:
Одцураєть-ся брат брата
І дитини мати;
І дим хмарою заступить
Сонце перед вами,
І на-віки прокленетесь
Своїми синями.
Умийте ся! образ божий
Багном не скверійте!
Не дуріте дітей ваших,
Що вои на сьвіті
На те тільки, щоб панувать;

Бо невчене око
Загляне їм в саму душу
Глибоко, глибоко...
Дознають ся небожата,
Чия на вас шкура,
Та й засудять, і премудрих
Немудрі одурять.

II.

Як-би ви вчилися так, як треба,
То й мудрость би була своя;
А то залізете на небо:
»І ми — не ми, і я — не я!
І все те бачив, і все знаю:
Нема ні пекла ані раю,
Нема і Бога, тільки я,
Та куций Німець узловатий,
Та й більш нікого...«

— » Добре, брате!

Що-ж ти таке?«

»Нехай Німець

Скаже; я не знаю!«

Оттак-то ви навчаєтесь

У чужому краю!

Німець скаже: »Ви Моголи.«

— »Моголи, Моголи,

Золотого Тамерлана

Онучата голі!«

Німець скаже: »Ви славяне.«

— »Славяне, Славяне,

Славних прадідів великих

Правнуки погані!«

І Кольяра читаєте

З усієї сили,

І Шафарика і Ганку,

І в славянофіли

Так і претесь, і всі мови

Славянського люду,

Всі знаєте, а своїї

Дасть-Біг! »Колись будем

І по своєму глаголать,

Як Німець покаже,
А до того її історію
Нам нашу розкаже.
Оттогді ми заходімось!»

Добре заходились
По німецькому показу,
Та її заговорили
Так, що її Німець не второпа,
Учитель великий,
А не то, щоб прості люде!
А гвалту! а крику!
»І гармонія, і сила,
Музика, та її годі!
А історія? Поема
Вольного народу!
Що ті Римляне убогі!
Чорт-зна що — не Брути!...
У нас Брути і Коклеси,
Славні незабуті!
У нас воля виростала,
Дніпром умивалась,
У голови гори клала,
Степом укривалась!»
Кровю вона умивалась,
А спала на купах,
На козацьких вольних трупах,
Окрадених трупах!...

Подивіть ся лишень добре,
Прочитайте знову
Тую славу, та читаїте
Од слова до слова;
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми;
Все розберіть, та її спитайте
Тогді себе: що ми?
Чий сини? яких батьків?
Ким, за-що закуті?
Та її побачите, що ось-що
Ваші славні Брути:

Раби, підіжки, грязь Москви,
Варшавське сьміття ваші паии
Ясиовельможній гетьмаии!
Чого-ж ви чвааите ся, ви,
Сиии сердешиої Украйии?
Що добре ходите в ярмі,
Ще лучше, як батьки ходили?!
Не чваайтесь: з вас деруть ремінь,
А з їх бувало й лій топили! —
Може чвааитесь, що братство
Віру заступило,
Що Синопом, Трапезуитом
Галушки варило?
Правда ваша: наїдались,
А вам тепер вадить,
А на Січи мудрий Німець
Картопельку садить;
А ви її купуєте
Й їсте на здорове,
Та славите Запороже.
А чиєю кровю
Отта земля напоєна,
Що картоплю родить,
Вам байдуже, аби добра
Була для городу!
А чванитесь, що ми Польщу
Колись завалили!
Правда ваша: Польща впала,
Та й вас роздавила.
Так-ось як кров свою лили
Батьки за Москву і Варшаву,
І вам, сиіам, передали
Свої кайдани, свою славу!

III.

Доборолась Україна
До самого краю:
Гірше Ляха свої діти
Її розпиають.
Так як пиво, праведную
Кров із ребер точать!

Просьвітили, бачиш, хочуть
Материні очі
Современними огнями,
Повести за віком,
За Німцями недоріку,
Сліпую каліку.
Добре! Ведіть, показуйте!
Нехай стара мати
Навчаєть-ся, як дітей тих
Нових доглядати!
Показуйте! За науку —
Не турбуйтеся — буде
Материна добра плата:
Розпадеться луда
На очах ваших неспитих;
Побачите славу,
Живу славу дідів своїх
І батьків лукавих...

Учіте ся, брати мої!
Думайте, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь:
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Чужі люде цурають ся.
В хату не пускають,
Свої діти — мов чужії,
І не має злomu
На всій землі безконечній
Веселого дому.

Я ридаю, як згадаю
Діла незабуті
Дідів наших: тяжкі діла!
Як-би їх забути,
Я оддав би веселого
Віку половину!
Оттака-то наша слава,
Слава України!...
Оттак і ви прочитайте,
Щоб не сонним снілись

Всі неправди, щоб розкрились
Високі могили
Перед вашими очима,
Щоб ви розпитали
Мучеників: кого, коли
Й за-що розпинали?...

Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата, —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати!
Благословіть дітей своїх
Твердими руками,
І обмитих поцілуйте
Вольними устами!
І забудеться срамотня
Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній,
Тихенько засяє...
Обніміть ся ж, брати мої,
Молю вас, благаю...

1845. 14.-XII.
Вювша (у Полтавщині).

ЗАПОВІТ.

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Україні милій:
Щоб лани широкополі
І Дніпро і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий!

Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу, оттогді я

І лани і гори —
Все покину і долину
До самого Бога
Молити ся. А до того —
Я не знаю Бога!

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою злою кровю
Волю окропіте!
І мене в семі великій,
В семі вольній новій,
Не забудьте помянути
Незлим тихим словом!

1845. 25.-XII.

Переяслав.

За байраком байрак,
А там степ та могила.
Із могили козак
Встає сивий, похиллий.
Встає сам у-ночі,
Іде в степ, а йдучи
Співа, сумно співає:
— »Наносили землі,
Та й до дому пішли,
І ніхто не згадає.
Нас тут триста, як скло,
Товариства лягло,
І земля не приймає.
Як запродав гетьман
У ярмо християн,
Нас послав поганяти
По своїй по землі
Свою кров розлили
І зарізали брата;
Крови брата впились,
І оттут полягли
У могилі заклятій.«
Та й замовк, зажурився

І на спис похиливсь,
Став на самій могилі;
На Дніпро позирав,
Тяжко плакав, ридав,
Сині хвилі голосили.
З-за Дніпра, із села
Луна гаєм гула,
Треті півні співали.
Провалив ся козак,
Стрепенув ся байрак,
А могила застогнала.

1847.

Петербург, у цитаделі.

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні,
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісенько мені!

В неволі виріс між чужими,
І, неоплаканий своїми,
В неволі плачучи умру,
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій не-своїй землі.
І не помяне батько з сином,
Не скаже синові: »Молись,
Моли ся, сину! За Україну
Його замучили колись.«

Мені однаково, чи буде
Той син молити ся, чи ні.
Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її окраденую збудять...
Ох, не однаково мені!

В неволі тяжко... хоча й волі,
Сказати по-правді, не було;
Та все-таки якимось жилосьь —
Хоть на чужому, та на полі...
Тепер же злої тії долі
Як Бога ждати довелось.
І жду її, і виглядаю,
Дурний свій розум проклинаю,
Що дав ся дурням одурить,
В калюжі волю утопить.
Холоне серце, як згадаю,
'Що не в Україні поховають,
Що не в Україні буду жити.,
Людей і Господа хвалить.

1847.

Петербург, у цитаделі.

Чи ми ще зіїдемо ся знову,
Чи вже на віки розійшлись,
І слово правди і любови
В степи, вертепи понесли?
Нехай і так! Не наша мати,
А довело ся поважати.
То — воля Господа!... Годіть,
Смиріте ся, молітесь Богу
І згадуйте один другого.
Свою Україну любіть,
Любіть її!... Во время люте,
В останню, тяжкую мінуту
За неї Господа моліть!

1847.

Петербург, у цитаделі.

Не гріє сонце на чужині,
А дома надто вже некло;
Мені не весело було
Й на нашій славній Україні:
Ніхто любив мене, витав,
І я хилив ся ні до кого,
Блукав собі, молив ся Богу,
Та люте панство проклинав,
І згадував літа лихії,
Погані, давнії літа.
Тоді повісили Христа,
Й тепер не втік би син Марії!
Нігде не весело мені,
Та мабуть весело їй не буде
І на Україні, добрі люди!
Отже таки їй на чужині
Хотіло ся б (та їй то ддятого,
Щоб не робили Москалі
Труни із дерева чужого),
Аби хоч крихотку землі
Із-за Дніпра мого сьвятого
Сьвятії вітри принесли...
Та їй більш нічого! Так то, люде,
Хотіло ся б, та що їй гадать!
На-що вже їй Бога турбувать,
Коли по нашому не буде!

1847.

Ореська кріпость.

— 0 —

СОН.

Гори мої високії!
Не так і високі,
Як хороші, хорошії,
Блакитні з-далека —
З Переяслава старого,
З Виблої могили,
Ще старшої, мов ті хмари,
Що за Дніпром сіли.

Іду я тихою ходою,
Дивлюсь, аж он передо мною
Неначе дива виринають:
Із хмари тихо виступають
Обрив високій, гай, байрак;
Хатки біленькі виглядають,
Мов діти в білих сорочках
У піжмурки в яру гуляють;
А долі сивий наш козак
Дніпро з лугами виграває;
А он-де, он-де за Дніпром,
На пригорі, ніби капличка
Козацька церква невеличка
Стоїть з похиленим хрестом.

Давно стоїть, виглядає
Запорожця з Лугу,
З Дніпром своїм розмовляє,
Розважає тугу.
Оболонками старими,
Мов мертвєць очима
Зеленими, позирає
На сьвіт з домовини.
Може чаєш оповленьня?
Не жди тії слави!
Твої люде окрадені,
А пзнам лукавим
На-що здалась козацькая
Великая слава?

І Трахтемирів геть горою
Нечепурні свої хатки
Розкидав з долею лихою,
Мов п'ячій старець торбинки.
А он старе Монастирище,
Колись козацьке село.
Чи те воно тогді було?
Та все пішло царям на грище:
І Запороже, і село,
І монастир сьвятий, скарбниця —
Все, все неситі рознесли,
А ви, ви гори, оддали!...
Бодай ніколи не дивить ся

На вас, проклятіі! Ні, ні!
Не ви прокляті, а гетьманн,
Усобники, Ляхн погані...

Простіть, високіі, мені,
Високіі і голубіі,
Найкрасчі в сьвітї, найсьвятіі!
Простіть! Я Богу помолюсь...
Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що прокляну сьвятого Бога,
За неї душу погублю!

Над Трахтемировнм високо
На кручі, ніби сирота
Прийшла топити ся в глибокім,
В Дніпрі широкому, оттак
Стоїть одним-одна хатина.
З хатнин видно Україну!
І всю Гетьманщину кругом.
Під хатою дідусь свенькнй
Сидить, а сонечко низенько
Уже спустилось над Дніпром.
Сидить, і дивить ся, і дума,
А сльози капають. „Гай-гай!”
Старнй промовив: „Недоумн!
Занапали божий рай!

Гетьманщина!...” І думнее
Чоло похмарніло:
Мабуть щось тяжке, тяжкее
Вимовить хотїлось,
Та не вимовив...

„Блукав я по сьвіту чимало,
Носив і свиту і жупан.
На-що вже лихо за Уралом
Оттнм Кнргізам!... Отже й там,
Йй-же Богу, лучше жити,
Ніж нам на Україні!
А може тим, що Кнргізи
Ще не христіяне?...
Наробив Тн, Христе, лиха,

А переіначив
Людей божих? Котили ся
І наші козачі
Дурні голови за правду,
За віру Христову,
Упивались і чужої
І своєї крові:
А получшали? Ба, де то!
Ще гіршими стали!
Без ножа і авто-да-фе
Людей закували,
Та й мордують... Ой, ой, пани,
Пани христіяне!"

Затих мій сивий, битий тугою,
Пошик старою буй-головою.
Вечірнє сонце гай золотило,
Дніпро і поле золотом крило;
Собор Мазепин сяє-біліє,
Батька Богдана могила мріє; ;
Київським шляхом верби похилі
Требратні давні могили вкрили;
З Трубайлом Альта між осокою
Зійшлись з'єднались, мов брат з сестрою.
І все те, все те радує очи,
А серце плаче, глянуть не хоче!

Попрощалось ясне сонце
З чорною землею,
Виступає круглий місяць
З сестрою зорею,
Виступають із-за хмари,
Хмари звеселили.
А старий мій подивив ся,
Сльози покотились:
„Молюсь Тобі, Боже милий,
Господи великий,
Що не дав мені загинуть,
Небесний владико!
Що дав мені добру силу
Пересилить горе,
І привів мене, старого,
На сі сьвяті гори

Одинокий вік дожити,
Тебе возхвалити,
І Твоєю красою
Серце веселити,
І поховать побитее
Гріхами людськими,
На горах отсих високих,
І вітатъ над ними!"

Утер сльози нехолодні,
Хоч не молодії,
І згадував літа свої,
Давнії, благії:

Де, як, коли і що робилось,
Було що справді, а що снилось,
Які моря перепливав;
І темний гайок зелененький,
І чорнобривка молоденька,
І місяць з зорями сіяв,
І соловейко на калині
То затихав, то щебетав,
Сьвятого Бога вихваляв.
І все то, все то в Україні!
І усміхнув ся сивий дід:
Бо може — нігде правди діть —
Було таке, що й женихались;
Покинула самого жить,
В хатині віку доживати.
Старий мій знову зажурився;
Ходив довгенько коло хати,
А потім Богу помоливсь,
Пішов у хату почувати,
А місяць хмарою повивсь.

Оттакий-то на чужині
Сон мені приснив ся!
Нїби знову я на волю,
На сьвіт народив ся.
Дай же, Боже, коли-небудь,
Хоч на старість, стати
На тих горах окрадених,
У маленькій хаті;

Хоча серце замучене,
Поточене горем,
Прннести і положити
На Дніпрових горах!

1847.
Орська кріпость.

—o—

ЛЯХАМ.

(Бр. Залеському..)

Ще як були ми козаками,
А унії не чуть було,
Оттам-то весело жилось:
Братались з вольними Ляхами,
Пишались вольними степами;
В садах кохали ся цвіли,
Неначе лілії, дівчата;
Пишала ся синами мати,
Синами вольними. Росли,
Росли сини і веселили
Старії скорбнії літа.
Аж покн іменем Христа
Прийшли ксьондзи і запалили
Наш тихий рай, і розлили
Широке море сліз і крови,
А сиріт іменем Христовим
Замордували, розпяли.

Поникли голови козачі,
Неначе стоптана трава;
Україна плаче, стогне-плаче,
За головою голова
До долу пада. Кат лютує,
А ксьондз скаженим язиком
Кричить: Те Deum! Allelujah!

Оттак-то, Ляше, друже, брате,
Неситії ксьондзи, магнати
Нас порізнили, розвели,
А ми б і досі так жили!

Подай же руку козакови,
І серце чистее подай!
І знову іменем Христовим
Воз'обновим наш тихий рай!

1847.

Орська кріпость.

— 0 —

ЧЕРНЕЦЬ.

(П. А. Кулішу.)

У Київі на Подолі
Було колись, і ніколи
Не вернеть - ся, що діялось,
Не вернеть-ся сподіване,
Не вернеть-ся... А я, брате,
Таки буду сподіватись,
Таки буду виглядати,
Серцю жалю завдавати.

У Київі на Подолі
Братерська наша воля,
Без холопа і без пана,
Сама собі у жупані,
Розвернула ся весела,
Оксамитом шляхи стеле,
І едвабом застилає,
І нікому не звертає.

У Київі на Подолі
Козаки гуляють:
Як ту воду, відром-цебром
Вино розливають;
Льохи, шинки з шинкарками,
З винами, медами
Закупили Запорожці
Та й тнуть коряками!
А музика реве, грає,
Людей звеселяє;
А із Братства те бурсацтво
Мовчки виглядає:
Нема голій школі волі,
А то б догодила!..

Кого-ж то там з музиками
Люде обступили?

В червоних штанях оксамитних
Матнею улицю мете —
Іде козак. Ох літа, літа!
Що ви творите? На то те-ж
Старий ударив в закаблуки,
Аж встала курява. Оттак!
Та ще й приспівує козак:

„По дорозі рак, рак,
Нехай буде так, так!
Як-би таки молодиці
Посіяти мак, мак!
Дам лиха закаблукам,
Закаблукам лиха дам,
Достанеть-ся їй передам!
А вже-ж тії закаблуки
Набрали ся лиха, муки.
Дам лиха закаблукам,
Дам лиха закаблам,
Достанеть-ся їй передам!”

Аж до Межигорського Спаса
Потанцював сивий,
А за ним і товариство
І ввесь сьвятий Київ,
Дотанцював аж до брами,
Крикнув: „Пугу, пугу!
Привітайте, сьвяті ченці,
Товарища з Лугу!”
Сьвята брама одчинилась,
Козака впустили;
І знов брама зачинилась,
На вік зачинилась
Козакові.

Хто-ж сей сивий
Попрощав ся з сьвітом?
Семен Палій Запорожець,
Лихом недобитий.
Ой високо сонце сходить,
Низенько заходить;

В довгій рясі по келії
Старий чернець ходить.
Іде чернець у Вишгород
На Київ дивитись,
Та посидить на пригорі,
Та хоч пожуритись.
Іде чернець Дзвонкову
У яр воду пити,
Та згадує, як то тяжко
Було в світі жити!
Іде чернець у келію
Між стіни німії,
Та згадує літа свої,
Літа молодії:
Бере письмо сьвяте в руки,
Голосно читає,
А думкою старий чернець
Далеко літає...

І тихнуть божії слова,
І в келії, неначе в Січчї,
Братерство славне ожива,
А сивий гетьман, мов сова,
Чечцеві зазирає в віччї.
Музика... танці... і Бердичів...
Кайдани брязкають... Москва...
Бори, сніги і... Єнісей...
І покотились із очей
На рясу сльози.

„Бий поклони
І плоть старечу усмиряті,
Сьвяте писаніє читай!
Читай, читай та слухай дзвона,
А серцеві не потурай!
Воно тебе в Сібір водило,
Воно тебе весь вік дурило;
Приспи ж його, і занехай
Свою Борзну і Хвастовщину:
Загине все, ти сам загинеш,
І не згадають — щоб ти знав...”

І старець тяжко заридав,
Читать писаніє покіннув,
Ходив по келії, ходив,
А потім сів і зажурився:
„Длячого-ж я на світ родився?
Свою Україну любив?”

До утреті завив з дзвіниці
Великий дзвін; чернець мій встав,
Надів клобук, взяв патерицю,
Перехрестився, чотки взяв,
І за Україну молить ся
Палій чернець пошкандибав.

1847.

Орська кріпость.

— 0 —

ХУСТИНА.

У неділю не гуляла,
Та на шовки заробляла.
Та хустину вишивала,
Вишиваючи співала:
"Хустиночко мережана,
Вишиваная!
Вигаптую, подарую,
А він мене поцілує...
Хустино моя
Мальованая!
А я косу розплітаю,
З дружиною похожаю...
Доленько моя,
Матінко моя!
Здивують ся в-ранці люде,
Що в сироти хустка буде,
Мережана,
Мальованая.»

Оттак вона вишивала,
У віконце поглядала:
Чи не ревуть круторогі?
Чи не йде чумаки з дороги?

Іде чумак зза Лиману
З чужим добром, безталанний,
Чужі воли поганяє,
Поганяючи співає:

"Доле моя доле:
Чом ти не така,
Як доля чужая?
Чи я пю-гуляю?
Чи сили не маю?
Чи до тебе доріженьки
У степи не знаю?
Чи до тебе свої дари
Я не посилаю?
Є у мене дари:
Очі мої карі;

Молодую мою силу
Богачі купили;
Може й дівчину без мене
З иншим заручили...
Навчи ж мене, моя доле,
Гудяти навчи!»

Та її заплакав сіромаха,
Степом идучи...

Ой заплакав сивий пугач
В степу на могилі;
Зажурились чумаченьки,
Тяжко зажурились:
»Благослови, отамане,
Коло села стати.
Та понесем товарища
В село причащати!»

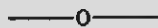
Сповідали, причащали,
Ворожки питали,
Не помогло!... З неспіленим
В дорогу рушали.
Чи то праця задавила
Молодую силу?
Чи то нудьга невсипуща
Його з ніг звалила?

Чи то люди поробили
Йому молодому,
Що привезли його з Дону
На возі до дому?
Благав Бога, щоб дівчину,
Хоч село побачить;
Не доблагав!... Поховали,
Ніхто й не заплаче...
Поставили громадою
Хрест над сиротою,
Та й розійшлись. Як билина,
Як лист за водою,
Пішов козак з сього сьвіта,
Все забрав з собою...

А де-ж тая мальована,
Шитая хустина?
А де-ж тая веселая
Дівчина-дитина?
На новому хресті хустку
Вітер розвіває,
А дівчина у черницях
Косу розплітає...

1841. 13-XI.

Петербург.

Ої гляну я, подивлю ся
На той степ, на поле;
Чи не дасть Бог милосердний
Хоч на старість волі?
Пішов би я в Україну,
Пішов би до дому:
Там би мене привітали,
Зраділи б старому;
Там би я спочив хоч мало,
Моливши ся Богу;
Там би я — та шкода й гадки:
Не буде нічого!
Як же його у неволі
Жити без надії?
Навчіть мене, люде добрі,
А то одурію!

1848.

І виріс я на чужині
І сивію в чужому краї;
То одинокому мені
Здаєть-ся, красчого немає
Нічого в Бога, як Дніпро
Та наша славная Україна.
Аж бачу, там тільки добро,
Де нас нема. В лиху годину,
Якось недавно довелось
Мені заїхати в Україну,
У те найкрасчєє село,
У те, де мати повивала
Мене малого, і в-ночі
На свічку Богу заробляла;
Поклоні: гяжкїї бючи,
Пречистій ставила, молила,
Щоб доля добрая любила
Її дитину... Добре, мамо,
Що ти за-раня спать лягла,
А то б ти Бога прокляла
За мій талан.

Аж страх погано
У тім хорошому селі:
Чорнійше чорної землі
Блукають люде; повсихали
Сади зелені; погнили
Біленькі хати, повалялись;
Стави буряном поросли.
Село неначе погоріло,
Неначе людс подуріли,
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!
І я, заплакавши, назад
Поїхав знову на чужину.

І не в однім оттім селі,
А скрізь на славній Україні
Людей у ярма запрягли
Пани лукаві. Гинуть, гинуть
У ярмах лицарські сини.
А препоганії пани

Жидам, братам своїм хорошим,
Остатні продають штани...

Погано дуже, страх погано
В отсій пустині пропадуть;
А ще поганьше на Україні
Дивитись, плакати і мовчати.

А як не бачиш того лиха,
То скрізь здається любо, тихо
І на Україні добро.
Між горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красується, любується
На всю Україну;
А по-над ним зеленіють
Широкії ссла;
А у селах у веселих
І люде веселі.
Воно б може так і сталось,
Як-би не осталось
Сліду панського в Україні!...

1848.
Кос-Арал.

— 0 —
ШВАЧКА.

„Ой не петь-ся горілочка,
Не пють ся й меду;
Не будете шинкувати,
Прокляті жиди!
Ой не петь-ся тее пиво,
А я буду пити!
Не дам же я вражим Ляхам
В Україні жити.
Ходім, батьки отамани,
У Хвастов в неділю,
Та надінем вражим Ляхам
Кошуленьку білу;
Ні, не білу, а червону...
Ходім, погуляем,
Та в пригоді свого батька
Старого згадаем,

Полковника хвастовського,
Славного Семена.
Ходім, братя! не згинете,
Хлопці, коло мене.”

В Перепяті гайдамаки
Нишком почували;
До схід сонця у Хвастові
Хлопята гуляли.
Прійди з того Межигоря,
Наш славний Палію;
Подиви ся, що той Швачка
У Хвастові діє.
Добре діє!... У Хвастові,
У славному місті,
Покотилось Ляхів, жидів
Не сто і не двісті,
А тисячі; а майдани
Кровю червоїли,
А оранди з костьолами,
Мов свічки, згоріли.
В самім замку невеличку
Церковку сьвятую
Не спалено. Оттам Швачка
Співа: „адилуя!”
Хвалить Господа, веселій,
І каже сідлати
Коня свого вороного:
Має погуляти
У Бихові, славнім місті,
З Левченком у-купі,
Потоптати жидівського
І шляхетського трупу.

1847.
Кос-Арал.

Ой не пють ся пива, меди,
Не петь-ся вода,
Прилучилась з чумаченьком
У степу біда:

Воли його коло воза
Понуѣ стоять...

Заболіла головонька,
Заболів живіт,
Упав чумак коло воза,
Упав та її лежить.

Із Одеси преславної
Завезли чуму;
Покинули товариша,
Горенько йому!

Воли його коло воза
Понуро стоять;
А із степу гайворони
До його летять.

„Ой не клюйте, гайворони,
Чумацького труну:
Наклювавшись, подохнете
Коло мене в-купі.

Ой полетіть, гайворони,
Мої сизокрилі,
До батечка, та скажіте,
Щоб службу служили,

Та за мою грішну душу
Псалтир прочитали,
А дівчині молоденькій
Скажіть, щоб не ждала!”

1848.
Кос-Арал.

— 0 —

У тієї Катерини
Хата на помості;
Із славного Запорожа
Наїхали гості:
Один Семен Босий,
Другий Іван Голий,
Третій славний вдовиченко
Іван Ярошенко.

— Зїздили ми Польщу
І всю Україну,
А не бачили такої,
Як се Катерина. —
Один каже: „Брате!
Як-би я багатий,
То оддав би все золото
Отсій Катерині
За одну годину.”
Другий каже: „Друже!
Як-би я був дужий,
То оддав би я всю силу
За одну годину
Отсій Катерині.”
Третій каже: „Діти!
Нема того в світі,
Чого б мені не зробити
Для сієї Катерини
За одну годину.”

Катерина задумалась
І третьому каже:
„Єсть у мене брат єдиний,
У неволі вражій,
У Криму десь пропадає.
Хто його достане,
То той мені, Запорожці,
Дружиною стане!”

Разом повставали,
Коней посїдзали,
Поїхали визволяти
Катриного брата.
Один утопив ся
У Дніпровім гірлі;
Другого в Козлові
На кіл посадили;
Третій, Іван Ярошенко,
Славний вдовиченко,
З лютої неволі,
Із Бакчисараю,
Брата визволяє.

Заскрипіли рано двері
У великій хаті.
„Вставай, вставай, Катерино,
Брата зустрічати!”
Катерина подивилась,
Та й заголосила:
— Се не брат мій, се мій милий!
Я тебе дурила.
„Одурила!” і Катрина
До-долу скотилась
Головонька. „Ходім, брате,
З поганої хати!”
Поїхали Запорожці
Вітер доганяти.

Катерину чорнобриву
В полі поховали,
А славнії Запорожці
В степу побратались.

1848.
Кос-Арал.

— 0 —

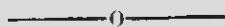
Ой чого ти почорніло,
Зеленсе поле?
— Почорніло я од крові
За вольную волю.
Круг містечка Берсстечка,
На чотири милі,
Мене славнії Запорожці
Своїм трупом вкрили.
Та ще мене гайворони
Укрили з півночі,
Клюють очи козацькїї,
А трупу не хочуть.
Почорніло я, зелене,
Та за вашу волю.
Я знов буду зеленіти,
А ви вже ніколи
Не вернете ся на волю,

Ой чого ти почорніло.
Зелене поле?...

Будете орати
Мене з-тиха, та орючи,
Долю проклинати...

1848.
Кос-Арал.

У неділеньку у сьвятую,
У досьвітнюю годину,
У славному, преславному
Місті, в Чигирині,
Задзвонили в усі дзвони,
З гармати стріляли,
Превелебную громаду
До-купи скликали.

З сьвятими корогвами,
Та з пречестними образами
Народ з попами
З усіх церков на гору йде,
Мов та божа пчола гуде.
З монастиря сьвятого
У золоті, аж сяє,
Сам архимандрит вихожає,
Акафист читає,
Поклони покладає.

Поважно та тихо,
У раннюю пору,
На високу гору
Сходились полковники.
І військо, як море,
З знаменами, з бунчуками
З лугу виступало,
Та на трубах вигравало,
І на горі разом стало.

Замовкли гармати,
Онїміли дзвони,
І громада покладає
Земнії поклони.

Молебствіє архимандрит
Сам на горі править,
Сьвятого Бога просить, хвалить
Щоб дав їм мудрости дознати,
Гетьмана доброго обрати.
І одногласне, одностайне
Громада вибрала гетьмана,
Преславного Лободу Йвана,
Лицаря старого,
Брата військового.

У труби затрубили,
У дзвони задзвонили,
Вдарили з гармати,
Знаменами, бунчуками
Гетьмана укрили.
Гетьман старий ридає,
До Бога руки здймає,
Три поклони покладає
Великій громаді
І, мов дзвоном дзвонить,
Говорить:

— „Спасибі вам, панове молодці,
Преславнії Запорожці,
За честь, за славу, за повагу,
Що ви мені учинили!
А ще б красче ви зробили,
Як-би замість старого
Та обрали молодого
Завзятого молодця,
Преславного Запорожця
Павла Кравченка Наливайка.
Я стар чоловік, не здужаю встати,
Буду йому пораду давати,
По-батьківськи научати,
Як на Ляха стати.
Тепер прелютая година
На нашій славній Україні:
Не мені вас, братця,
На Ляха водити,
Не мені тепер, старому,
Булаву носити.

Нехай носить Наливайко
Козакам на славу,
Щоб лякались вражі Ляхи
У своїй Варшаві!"

Громада чмелем загула,
У дзвоии задзвоиили,
Гармата заревла,
І бунчуками вкрили
Преславиого Запорожця
Павла Кравчеика Наливайка.

1848.

Кос-Арал.

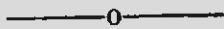
Не хочу я жеинити ся,
Не хочу я братись,
Не хочу я у запічку
Дітей годувати.
Не хочу я, моя мати,
За плугом ходити,
Оксамитові жупаии
На рилі носити.
А піду я одружу ся
З моім віриим другом,
З славиим батьком запорожським
Та з Великим Лугом.
На Хортиці у матери
Буду добре жити,
У оксамиті ходити,
Меди, вина пити!"

Пішов козак нерозумний
Слави добувати,
Остала ся сиротою
Стареиькая мати.
Ой згадала в неділеиьку,
Сідаючи їсти:
„Нема мого сина Йвана,
І немає вісти!"

Не через два, не три літа,
Не через чотири
Вернув ся наш Запорожець,
Як та хиря-хиря,
Обідраний, облатаний,
Калікою в хату.
Отсе тобі Запороже
І сердешна мати!
Нема кому привітати,
Ні з ким пожуритись:
Треба було б молодому,
Треба б одружитись.
Минули ся молодії
Веселії літа;
Немає з ким остилого
Серденька нагріти,
Нема кому зострінути,
Затопити хату,
Нема кому води тії
Каліці подати!

1848.

Кос-Арап.

Заступила чорна хмара
Та білу хмару:
Виступили з-за Лиману
З Турками Татари;
Із Полісься шляхта лізе;
А гетьман попович
Із-за Дніпра назирає,
Дурний Самойлович
З Ромоданом: мов та галич,
Вкрили Україну
Та й клюють елико-мога.
А ти, Чигирине!
А ти, старий Дорошенку,
Запорожський брате!
Нездужаєш, чи боїш ся
На ворога стати?
— „Не боюсь я, отамани,
Та жаль України!”

І заплакав Дорошеико,
Як тая дитина:
— „Не розсиплем вражу силу,
Не встану я зиову!
Возьміть мої гетьманські
Клейиоди, паюве,
Та однесіть Москалеві:
Нехай Москва знає,
Що гетьмана Дорошенка
На світі немає.
А я, брати Запорожці,
Возьму собі рясу,
Та піду поклони бити
В Межигор до Спаса.”

Задзвонили в усі дзвони,
Гармата грімала;
У дві лави Задніпряці
З Москалями стали,
Аж на милю. Між лавами.
Понесли клейиоди.
Годі тобі, Петре, пити
Із Тясмина воду!
Положили ті клейиоди
Попенкові в иоги:
Іди, Гетре, в Межигоре
Молити ся Богу!
Не пустили Дорошеика,
У рясі пізали,
Закували у кайдаки,
В Сосицю послали;
А з Сосиці в Ярополче
Віку доживати.
Оттак тобі довело ся,
Запорожський брате!
Виглянуло над Чигрином
Соице із-за хмари:
Потягли в свої улуси
З Турками Татари.
А Ляхи з своїм Чарнецьким,
З поганим Степаном,
Запалили церкву божу,
І кости Богдаина

И Тимошеві в Суботові
Гариенко спа или,
Та й пішли собі у Польщу,
Мов добре зробили.
А Москалі з Ромодаиом
В иеділеньку раио
Пішли собі з поповнчем
Шляхом-Ромодаиом.

Мов орел той приборкаий,
Без крил та без волі,
Зиеміг славний Дорошенко,
Сндячн в иеволі,
Та й умер з нудьги. Остило
Волочить кайдаин!
І забули в Україні
Славного гетьмана.

Тільки ти, сьвятній Ростовський,
Згадав у темнці
Свого друга велнкого,
І звелів каплицю
Над гетьманом змурувати
І Богу молитись
За гетьмана, паиахиду
За Петра служити.
І досі ще, що рік божній,
Як день той иастане,
Ідуть правнть панахиду
Над иашим гетьмаиом.

1848.
Кос-Арал.

— 0 —

Заросли шляхи териами
На тую Вкраїну:
Мабуть я її на віки,
На вік покинув.
Мабуть мені не вернутись
Ніколи до дому,
Мабуть мені доведеться

Читати самому
Отсі думи... Боже милий,
Тяжко меї жити!
Маю серце широкее,
Ні з ким поділити.

Не дав-єси меї долі,
Молодої долі;
Не давав-єси ніколи,
Ніколи, ніколи!
Не дав серця молодого
З тим серцем дівочим
Поеднати. Минули ся
Мої дні і ночі
Без радости, молодії,
Так собі минули
На чужині! Не иайшло ся
З ким серцем ділитись,
А тепер не маю иавіть
З ким поговорити.

Тяжко мені, Боже милий,
Носити самому
Отсі думи і не ділить
Ні з ким, і нікому
Не сказать сьвятого слова,
І душу убогу
Не радовать, і не корить
Чоловіка злого,
І умерти... О Господи!
Дай мені хоч глянуть
На народ оттой убитий,
На тую Украйиу.

1849.
Кос-Арал.

Лічу в неволі дні і ночі
І лік забуваю!
О Господи! як то тяжко
Тії дні минають!
А літа пливуть за ними,

Пливуть собі з-тиха,
Забирають за собою
І добро і лихо;
Забирають, не вертають
Ніколи нічого...
І не благай, бо пропаде
Молива за Богом.

Каламутними болотами
Між бурянами, за годинами
Три години сумио протекли;
Багато де-чого взяли
З моєї темної комори,
І в море иишком одиесли;
І иишком проковтнуло море
Мое не злато-серебро —
Мої літа, мое добро,
Мою иудьгу, мої печали,
Тії незримі скрижали,
Незримим писаи пером...

І четвертий рік мнає
Тихенько, поволн,
І четверту иачинаю
Книжечку в неволи
Мережати. Змережаю
Кровю та сльозами
Мое горе на чужині:
Бо горе словами
Не розкажуть-ся нікому
Ніколи, ніколи,
Нігде на сьвітї! Нема слов
В далекій неволн!
Немає слов, немає сльоз,
Немає нічого;
Нема иавіть кругом тебе
Велного Бога.
Нема иа що подивитись,
З ким поговорити!
Жить не хочеть-ся на сьвітї,
А сам мусиш жити!

Мушу, мушу, а длячого?
Щоб не губить душу?...
Не варт вона того жалю!
Ось длячого мушу
Жити на світі, волочити
В неволі кайдани:
Може ще я подивлюся
На мою Україну...
Може ще я поділюся
Словами - сльозами,
З дібровами зеленими,
З темними лугами;
Бо немає в мене роду
На всій Україні,
Та все-таки не ті люди,
Що на сій чужині.
Гуляв би я по-над Дніпром
По веселих селах,
Та співав би свої думи
Тихі невеселі.
Дай дожити подивитись,
О Боже мій милий,
На ланці тій зеленій
І тій могилі!
А не даси, то донеси
На мою Україну
Мої сльози; бо я, Боже,
Я за неї гну!
Може мені на чужині
Лежать легше буде,
Як іноді в Україні
Згадувати будуть.
Донеси ж, мій Боже милий,
Або хоч надію
Пошли в душу! Бо нічого,
Нічого не вдію
Убогою головою;
Бо серце холодне,
Як подумаю, що може
Мене похоронять
На чужині, і сі думи
За мною сховають,

І мене на Україні
Ніхто не згадає!

А може, тихо за літами,
Мої мережані сльозамн
І долетять коли-небудь
На Україну, і падуть,
Неначе росн над землею,
На щире серце молодее,
Сльозамн тихо упадуть.
І покнває головою
І буде плакати зо мною
І може, Господи, мене
В своїй молнтві помяне!

Нехай, як буде, так і буде!
Чи то плсти, чи то брестн!
Хоч доведеть-ся розп'ястнсь,
А я такн мережать буду
Тнхенько білії лнсти.

1850.
Оренбург.

— 0 —

Буває, в неволі іногді згадаю
Свое стародавне; шукаю, шукаю,
Щоб чим похвалитись, що й я таки жнв,
Що й я такн Бога колнсь-то хвалив;
Шукаю, шукаю... Господн б, хотїлось
Згадати хоч що-небудь! Та отсе й наткнувсь
На таке погане, що так і заснув,
Богу не молившнсь. От менї присннлось
(Свиною заснувшн, звичайне такий
І сон приверзеть-ся), ніби край могилн
Пасу я ягнята, а я ще малий.
Днвлю ся: могила ніби розвернулась,
А з неї виходить неначе козак,
Уже й сивоусий собі псборак,
Та і йде до мене... Я собі звернулось,
Щеня мов під тнном, звнчайне мале,

То й перелякалось. От мене бере
Неначе на руки, та несе в могилу;
А чорна могила ще гірше розкрилась.
Дивлюся — в могилі усе козаки;
Який безголовий, який без руки.
А хто по коліна неначе одтятий:
Лежать собі хлопці, мов у теплій хаті.

— „Дивися, дитино, отсе козаки!”
Ніби мені каже: „На всій Україні
Високі могили; дивися, дитино,
Усі ті могили — усі оттакі:
Начинені нашим благородним трупом,
Начинені туго. Отсе воля спить.
Лягла вона славно, лягла вона в-купі
З нами козаками. Бачиш, як лежить!
Неіначе сповита... Тут папа немає:
Усі ми однако на волі жили,
Усі ми однако за волю лягли,
Усі ми і встанем, — та Бог його знає
Коли-то те буде. Дивися ж, дитино,
Та добре дивися! А я розкажу,
За-що Україна наша стала гинуть,
За-що й я між ними в могилі лежу.
Ти ж людям розкажеш, як виростеш, сину
Слухай же дитино!...”

А потім ягнята
Приснились у житі; лановий біжить
Та бе мене добре і ніби, проклятий,
Свитиину здирає... І досі болить,
Як сон той згадаю! А як нагадаю
Козака в могилі, то й досі не знаю,
Чи то було справді, чи то було так —
Мара яка-небудь. Мені той козак
Розказував ось що:

Не знаю, як тепер Ляхи живуть
З своїми вольними братами;
А ми браталися з Ляхами,
Аж поки третій Сигизмунд
З проклятими його ксьондзами

Не роз'єдиали нас. Оттак
Те лихо діяло ся з нами.

Во імя Господа Христа
І Матерн Їїого сьвятої
Ляхи прийшли на нас воїною.
Сьвятії божії міста
Ксьондзи скажені осквернили.
Земля козака зайнялась,
І кровю, сину, полилась,
І за моголю могила,
Нена те горн, поросли
На нашій, синночку, землн.

Я жив на хуторі — —

Я стар був, немощен. Послав
З табун я коней до обозу,
Гармату, гаківниць два вози,
Пшона, пшениці, що придбав;
Я всю мізерію оддав
Моїй Україні небозі
І трїох синів своїх. Нехай,
Я думав грїшний перед Богом,
Нехай хоть часточка убога
За мене піде, за наш край,
За церков божую, за люди,
А я молитись в хаті буду.
Бо вже не здужав, сину, встать,
Руки на ворога піднять.

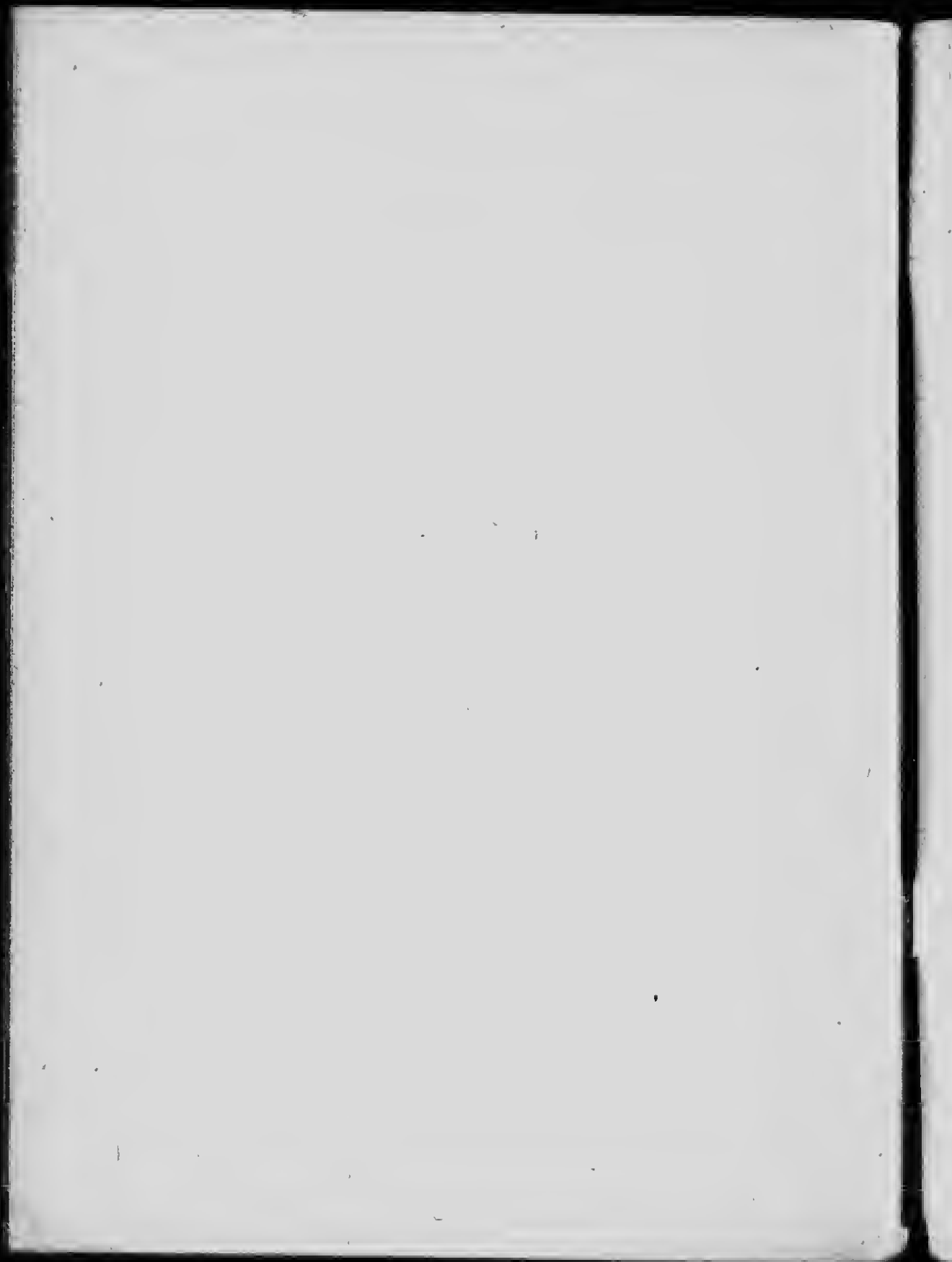
Зо мною, слухай же, остались
Данило, чура мій, та я,
Та Пріся, донечка моя.
Воно ще тільки виростало,
Ще тільки-тільки наливалось,
Мов та черешенька. За грїх,
За тяжкий мабуть грїх, великий,
Не дав мені сьвятий Владика
Очей нарадувать старих
Моїм днтятком.

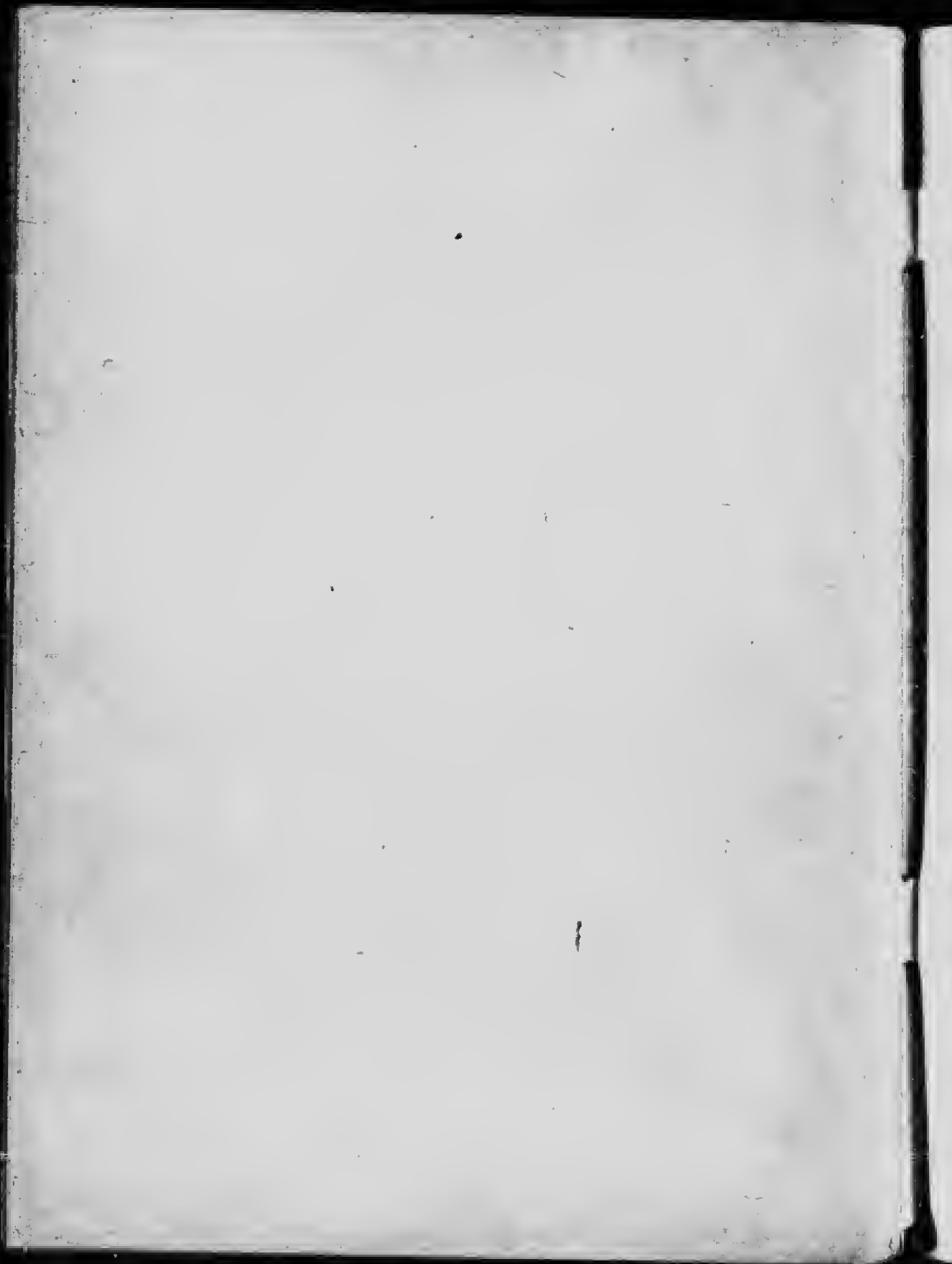
Не ходили
Ксьондзи по селах, а возили
На людях їх з села в село.
Такее-то у нас було!
Якось їх, клятих, і до мене
В-ночи на хутір занесло;
А з ними челядь їх скажена,
Та ще драгуни. Дай мені
Хоч коли-небудь, Боже милий,
На світ Твій виглянуть з могили —
Спражу всю шляхту на огні!
Вони, вони — не бій ся, сину —
Вони, ксьондзи, мою дитину
З собою в хату завели,
Замкнулись п'яні, я бачив;
А челядь п'яна полягала
У клуні на соломі спать,
Драгуни теж. А ми з Данилом
Соломи в сїни наносили,
А клуню просто запалили.
Не встануть, прокляті, опять
Дітей козачих мордувать!
Усі до одного згоріли.
І Прися бідная моя
Згоріла з клятими. А я
На пожарищі хрест з Данилом
Поставили, та помолились,
Заплакали, та й потягли,
На коней сївши, до обозу.
Синів всіх тріох моїх найшли,
Та в добрий час і полягли
Оттут у-купі...
.....
А як ми билісь, умирали!
За-що ми голови складали

В отсі могили? Будеш жить,
То може й знати-меш, небоже!
Бо слава здорово кричить
За наші голови. А може
І про могили, і про нас
З старцями божими по селах
Правдива дума, невесела
Між людьми ходить...

1850.
Оренбург.

Ілюстрована Шевченківська бібліотека.

1. Причиппа. З 2 малюнками і портретом.	14. Москалева криниця. З 1 малюнком і портр.
2. Катерина. З 3 малюнками і портретом.	15. Варяк. З 1 малюнком і портретом.
3. Тополя. З 1 малюнком і портретом.	16. Титарівна. З 1 малюнком і портретом.
4. Гайдамаки. З 15 малюнками і портретом.	17. Марша. З 1 малюнком і портретом.
5. Черниця Маріяна. З 1 малюнком і портретом.	18. Согник. З 1 малюнком і портретом.
6. Утонлена. З 1 малюнком і портретом.	19. Петрусь. З 1 малюнком і портретом.
7. Гамалія. З 1 малюнком і портретом.	20. Тарасова піч. — Іван Підкова. — Перебенди. З 2 малюнк. і портрет.
8. Сова. З 1 малюнком і портретом.	21. Русалка. — Як би тобі довелось. З 2 малюнками і портретом.
9. Сретик або Іван Гус. З 1 малюнком і портр.	22. Пазар Стодоля. З 2 малюнками і портретом.
10. Невельник. З 2 малюнками і портретом.	23. Збірник дрібних віршів. З 7 малюнками і портр.
11. Наймишка. З 2 малюнками і портретом.	24. Збірник дрібних віршів про Україну та козацтво. З 4 малюнками і портретом.
12. Відьма. З 1 малюнком і портретом.	
13. Княжна. З 1 малюнком і портретом.	За всі разом \$1.50.

Кожний свідомий Українець повинен знати ІСТОРІЮ СВОГО КРАЮ.

Видавництво «Канад. Фармера» в порозумінню з Руською Книгарнею у Вінніпегу передрукувало стародруковане видане Проф. М. Грушевського

ІЛЮСТРОВАНУ ІСТОРІЮ УКРАЇНИ

в комплекті. Історія є популярна і зрозуміла для кожного. В старім краю випродано два видання, тепер вже час щоб по 4-х літах появилася третій наклад. Це величезна книга, має 516 сторінь, 416 образів. — Ціна \$3.00.

Замовлення вправляйте на адресу:

Ruska Knyharnia

848-850 Main St.

Winnipeg, Man.

